

ПРАВО

Теорія та історія держави і права

УДК 340(477)

Денис Басс *

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядається співвідношення національної, державної та економічної безпеки. Відповідно до цього аналізується трансформація останньої у постбіполярний період.

Ключові слова: національна безпека, економічна безпека, державна безпека, стан, здатність, загроза.

Басс Д. Я. Экономическая составляющая национальной безопасности.

В статье рассматривается соотношение национальной, государственной и экономической безопасности. В соответствии с этим анализируется трансформация последней в постбиполярный период.

Ключевые слова: национальная безопасность, экономическая безопасность, государственная безопасность, состояние, способность, угроза.

Bass D. Ya. The economic component of national security.

The correlation of national, public and economic security is discussed in the article. Accordingly, the latest analysis of its transformation into the post-bipolar period is made.

Keywords: national security, economic security, public security, state, power, threat.

У системі пріоритетів політики будь-якої держави безпекові питання відіграють чільну роль. Безпека є однією із характеристик і умов функціонування соціальних, економічних та інших систем. Це одна із фундаментальних потреб соціуму. Нині ж, в процесі наростання глобалізаційних явищ у світі, посилення взаємозалежності національних економік та зумовлених цим нових ризиків, ще більшої актуальності набуває питання співвідношення національної, державної та економічної безпеки.

Тож закономірно, що ця тема привертала і продовжує привертати увагу багатьох дослідників від Й. Галтунга та І. Валлерстайна до українських вчених сьогодення. Загальнобезпекові питання вивчають І. Храбан, Г. Новицький. На проблемах економічної безпеки зосередились Л. Кистерський, В. Решетняк, О. Белов, І. Бінько, О. Власюк, Я. Жаліло, Ю. Макогон та ін.

Мета статті. Своєю чергою, автор має на меті запропонувати свій погляд на суть цього явища крізь призму дослідження змісту і характеристик понять «безпека» та «економічна безпека» в їх взаємозв'язку.

Поняття безпеки традиційно виводиться від латинського «*securitas*» (без турботи, страху) і фактично завжди стосується «певного стану суб'єкта, особи, суспільної групи чи держави, у якому вона не відчуває для себе загрози, або може ефективно їй протидіяти» [1].

Концептуальні зрушення в усвідомленні поняття безпеки зумовили пошук нових підходів до її проблем. І ведучи мову про національну безпеку, її часто трактують як фактичний синонім державної. При тому, що остання є окремим аспектом національної безпеки, можна сказати, її підсистемою.

У дискусіях щодо визначення цього поняття частина авторів висвітлювала державну безпеку як стан непорушності суспільного устрою, територіальної цілісності держави й незалежності у визначенні зовнішньої і внутрішньої політики. Таким чином, в основу тлумачення було покладено поєднання понять «стан» і «здатність», щодо яких велась мова про «систему заходів» і, як наслідок, – «захищеність» [2; 3; 4, с. 72–73; 5, с. 17–18; 6, с. 24–25].

У постбіполярний період, процеси світового розвитку – глобалізація, руйнація двополюсного світового порядку, цивілізаційна криза – призвели до появи нових викликів

та загроз і, як наслідок, – до нових підходів у вирішенні проблем безпеки будь-якої країни. Варто підкреслити, що концепція національної безпеки перманентно розвивається відповідно до тих цінностей, які суспільство вважає пріоритетними на тому чи іншому етапі історичного розвитку. І з огляду на це, мусимо констатувати зростання економічної складової у цьому понятті.

Щодо поняття національної безпеки, то законодавець дає йому таке визначення: «національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам...» [7]. Самих загроз у різних сферах суспільства закон нараховує понад 70, причому переважна більшість із них не стосується державної безпеки, а низка положень ст. 7 прямо належить до міжнародної безпеки.

У їх числі сфери науково-технічної та інноваційної політики, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин [7].

Слід зазначити, що визначивши загальні основи державної політики захисту національних інтересів, серед яких були і проблеми економічної стабільності, зовнішній фактор Закон «Про основи національної безпеки» враховував недостатньо. Втім, питання міжнародної економічної безпеки є темою окремого дослідження.

Національна безпека формується на основі безлічі об'єктивних і суб'єктивних процесів, і як складна система розглядається у взаємозв'язку таких її базових функціональних елементів, як інтереси, загрози, захист. Тож у політико-правовому аспекті поняття безпеки можна трактувати як результат діяльності держави, спрямований на досягнення завдань із забезпечення власної та національної безпеки. Водночас розвиток суспільства зумовив виділення економічної та інформаційної безпеки у самостійну функцію як держави, так і суспільства.

На початку XXI століття проблема набула універсального змісту, поширившись на області соціальних, економічних, правових, культурних, екологічних та інформаційних відносин. До того ж, XXI століття з його «прогресивним нетерпінням» породило інші види небезпеки: енергетичну, продовольчу, демографічну, епідеміологічну, що зумовлено виникненням відповідних програм забезпечення безпеки як національного, так і глобального рівнів [8, с. 166].

Варто підкреслити, що концепція національної безпеки держави перманентно розвивається відповідно до тих цінностей, тих потреб, які має нація, і які вона вважає на тому чи іншому етапі історичного розвитку важливими та пріоритетними. Навіть з огляду на класичне трактування державної і національної безпеки, ми мусимо визнати зміщення міжнародної конкуренції із військово-політичної сфери в економічну, що посилює конкурентну боротьбу в економічній сфері в глобальному масштабі¹.

Зрештою, нині безпекові аспекти розглядаються переважно крізь призму триєдинства – особи, суспільства, держави.

Серед складових державної безпеки ми можемо відмітити, передусім, якраз економічну безпеку. А вже по тому інформаційну, боротьбу із сепаратизмом, протидію політичній радикалізації суспільства і т. д. У Конституції України чітко зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу. Таким чином, економічній безпеці притаманний інтегральний характер, оскільки вона є результатом

¹ З огляду на це, варто згадати суперечливу і провокативну працю В. Старікова «Шерше ля нафта», у котрій відображені майже усі стереотипи з цієї проблеми.

спільних зусиль усього народу, і це проявляється через дії всіх гілок влади на всіх рівнях (від центрального до місцевого), наявних у державі сил і засобів, об'єднань громадян і окремих осіб [9, Ст. 17].

Трактування безпеки як стану захищеності конкретного соціального об'єкта та його економічних складових взято за основу і при визначенні терміну «державна безпека» у різних виданнях науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України.

Зрештою, саме стаття 111 Кримінального кодексу України чітко вказує на те, що законодавець вважає, власне, посяганням саме на державну безпеку. Безпосереднім об'єктом державної зради є суверенітет, територіальна цілісність та недоторканість, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека України. Натомість, у М. Мельника й М. Хавронюка економічна безпека ще більш деталізується, і державна безпека характеризується, окрім іншого, захищеністю економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу держави [10, с. 271; 11, с. 229].

А вже минулого року, в умовах ведення проти України зі сторони сусідньої держави гібридної війни, провідні вітчизняні фахівці дійшли висновку, що міць і національна безпека держави характеризуються, насамперед, станом економіки країни, її конкурентоспроможністю на світових ринках. Чим стійкіша економіка країни, тим вищим є рівень її економічної безпеки. Найважливішим елементом економічної безпеки є, безперечно, зовнішньоекономічна безпека держави, тобто незалежність і стабільність всіх її систем по відношенню до інших держав. Зовнішньоекономічний компонент також повинен мати певний запас міцності на випадок непередбачених і надзвичайних обставин, з тим щоб державні органи могли оперативної і своєчасно відреагувати на виникнення будь-яких загроз, і по можливості запобігти, нейтралізувати або принаймні звести до мінімуму потенційні економічні, соціальні, військові втрати [12].

Розвиток суспільства обумовив виділення економічної та інформаційної безпеки у самостійну функцію як держави, так і суспільства. Зрештою, економічний розвиток виступає одним із найважливіших показників стану економічної безпеки країни, а економічна політика держави є наступним важливим чинником, що впливає на темпи економічного зростання і визначає стан зовнішньоекономічної безпеки.

Відповідно до цього, національна економічна безпека – це такий стан економіки та інститутів влади, коли забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально-орієнтований розвиток країни, достатній економічний і оборонний потенціал, навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів. Причому, в ході інтернаціоналізації виробництва і міжнародного розподілу праці національна економічна безпека все тісніше пов'язується з міжнародною економічною безпекою.

Аналіз досліджень з цього питання дозволяє дійти висновку, що під терміном «економічна безпека» більшість авторів розуміє такий стан національної економіки, коли економічний добробут нації, стабільність внутрішнього ринку певної країни хоча й залежить від дій зовнішніх факторів, але негативний вплив ззовні нейтралізується резервами господарства країни, що дозволяє зберегти економічну, соціальну і політичну стабільність. Загалом прийнято виокремлювати різні рівні економічної безпеки, такі як міжнародна (глобальна та регіональна), національна, локальна та приватна.

Водночас, використовуючи положення М. Капітоненка про зовнішній і внутрішній суверенітет, доцільно вести мову і про зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці держави. А саме про її захищеність від впливу інших держав та співвідношення з інтересами суспільства, людини чи соціальних груп [13, с. 209].

Економічну безпеку можна визначити і як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Політика забезпечення економічної безпеки може бути ефективною за умови дотримання низки умов.

До основних принципів забезпечення економічної безпеки України відносять: баланс економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; своєчасність і адекватність

заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; дотримання законності на всіх етапах забезпечення економічної безпеки; надання пріоритету мирним заходам у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграцію національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою тощо [14, с. 46–50].

У складі економічної безпеки держави прийнято виділяти принаймні такі її структурні елементи, як фінансова, енергетична, соціальна, правова, інноваційна, сировинно-ресурсна, зовнішньоекономічна, інноваційно-технологічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, виробнича, демографічна тощо. Можна знайти також згадки про такі компоненти економічної безпеки держави, як інформаційна, екологічна, технологічна та інші, хоча є зрозумілим, що такі види безпеки, якщо й носять економічний характер, тим не менш виходять далеко за його межі [15; 16, с. 336–340; 17, с. 10].

Загалом, перелік складових економічної безпеки є дискусійним, оскільки окремі складові національної безпеки, що визначені законодавством, входять до системи економічної безпеки, що охоплює виключний перелік із дев'яти видів економічної безпеки і, на думку окремих дослідників, викликає низку критичних зауважень науковців та практиків [16, с. 337].

Для порівняння зазначимо, що у англомовній науковій літературі дослідження у даній сфері є ще більш конкретними і стосуються окремих досить вузьких питань, наприклад питання економічної безпеки держав у контексті сталого використання ресурсів, впливу на неї системи пенсійного забезпечення, форми державного устрою, взаємозв'язок економічного та соціального добробуту у контексті сталого розвитку тощо [17, с. 8–9].

Що ж до зовнішньоекономічної безпеки, то такою ми можемо вважати стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці. Це також здатність держави протистояти зовнішнім загрозам, адаптувати та реалізовувати свої економічні інтереси на внутрішньому та зовнішніх ринках, створюючи конкурентні переваги, які забезпечують стале економічне зростання. Будучи інтегральною характеристикою стану економічної системи, вона включає у себе характеристики стану низки підсистем – взаємопов'язаних структурних складових: торгівельної, фінансово-інвестиційної та банківсько-валютної [18; 17, с. 54–55].

Економічна безпека забезпечується як суто економічними методами, так і засобами неекономічного характеру: політичними, військовими та іншими, у тому числі і розвідувальною та контррозвідувальною діяльністю спеціальних служб. Слід також зазначити, що безпека у суміжних сферах забезпечується не тільки притаманними їм методами, але значною мірою й економічними заходами, в тому числі із залученням грошових та інших ресурсів економічного характеру.

Незважаючи на ту обставину, що розвиток світової економіки здійснюється шляхом розширення інтеграційних процесів, обмеженість природних, фінансових, матеріальних та інших ресурсів, а також різний ступінь забезпеченості ними держав-учасниць світової економічної системи – містять потенційну загрозу, а інколи спонукають їх до відкритих проявів економічної та політичної боротьби за право користуватися цими ресурсами.

Різновидом сучасної політичної практики з позиції тиску держав на своїх міжнародних опонентів є так звана «економічна війна». Вона була складовою частиною майже всіх великомасштабних таємних операцій часів «холодної війни», що проводилися США та їх союзниками по НАТО впродовж останніх повоєнних десятиліть щодо СРСР та його союзників по «соціалістичному табору», спроб адекватної на них реакції з боку країн – учасниць Варшавського договору та РЕВ. Не спадає напруженість на цьому фронті і понині, коли «економічна війна» стала одним із пріоритетів у зовнішній політиці багатьох країн [19].

У традиційному сенсі, економічні проблеми не можуть безпосередньо загрожувати національній безпеці. Та їх опосередкований вплив переоцінити неможливо. Так, девальвація мексиканського песо взимку 1994 року викликала серйозну фінансову паніку в Мексиці.

Позики МВФ (найбільші за його п'ятдесятирічну історію) сягали понад 700 % від квоти Мексики у Фонді. І понині вона все ще відчуває гострий дефіцит і не має ніякої можливості повернути кредити в найближчому майбутньому. Криза також стала причиною економічного спаду в США і зниження на 10 % курсу долару на початку 1995 року. А в глобалізованому світі економічні чи політичні досягнення або прорахунки в одній державі, одному регіоні або одній галузі промисловості знаходять планетарне відлуння. Передусім, це позначається на світових фінансових ринках.

Нині американські геостратеги схилиються до думки, що справжня національна безпека спирається на сильну економічну основу провідної, світового рівня держави, а не на військову міць. У нинішньому світовому устрої, де економічна конкуренція приходиться на зміну військовій, є необхідною оперативна підтримка уряду з боку розвідки в економічній політиці [20].

Тож саме створення системи забезпечення економічної безпеки є гарантом ефективного функціонування національної економіки. Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, стабілізувати економічну ситуацію, скажімо, в Україні, створити ефективні механізми соціального захисту населення.

На думку фахівців Інституту стратегічних досліджень РНБО України, що була висловлена ще в середині 90-х років ХХ ст., державна стратегія національної економічної безпеки повинна передбачати:

- характеристику та класифікацію внутрішніх і зовнішніх загроз;
- визначення і моніторинг факторів, які підривають соціально-економічну систему держави;
- визначення критеріїв і параметрів, які характеризують національні економічні інтереси;
- формування економічної політики та необхідного механізму, що усуває або пом'якшує дію факторів, які підривають соціально-економічну систему держави;
- управління та координацію діяльності органів державної влади по забезпеченню економічної безпеки на національному, регіональному і глобальному рівнях [21].

Значною мірою, ці погляди на стандарти забезпечення національної економічної безпеки зберігають своє значення і понині та мають бути враховані при розробці нової Концепції національної безпеки України. Певна річ, з урахуванням новочасних реалій.

Висновок. Безпека є однією із характеристик і умов функціонування і розвитку соціальних, економічних та інших систем. Це одна із фундаментальних потреб соціуму. На рівні суспільної свідомості поняття безпеки трактується як відсутність небезпеки. Нині більшість авторів визначають безпеку як певну характеристику стану системи та її основних складових. Загалом, це багатопланове явище, що охоплює усі сфери й рівні державного життя. Тобто, ведучи мову про захищеність суверенітету, ми маємо на увазі і економічний потенціал.

В умовах послаблення економічного потенціалу України, перед нашою державою постала проблема, що полягає у певному протиріччі між необхідністю інтегруватися до світової економіки, з одного боку, та забезпеченням внутрішньої економічної інтеграції, захистом свого внутрішнього ринку, власного товаровиробника і національних інтересів, з іншого. Тим більше, що у сучасному світі все яскравіше проявляється домінанта міжнародного співробітництва, інтеграції господарської діяльності, економічної та соціальної політики.

Тому лише створення власної системи економічної безпеки дасть можливість уникнути можливих руйнівних наслідків швидкої інтеграції національної економіки, забезпечити її конкурентоспроможність, захистити вітчизняного товаровиробника й ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими та економічними структурами.

Державна безпека досягається шляхом прогнозування, попередження, виявлення та мінімізації негативного впливу існуючих і ймовірних загроз основним ознакам держави

та дозволяє їй ефективно реалізовувати своє соціальне призначення щодо забезпечення подальшого розвитку особи, суспільства й держави. Головними напрямками державної політики у сфері забезпечення державної й громадської безпеки на довгострокову перспективу повинні стати посилення ролі держави як гаранта безпеки особистості, удосконалення відповідного правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. – К. : Знання, 2011. – 406 с.
2. Юридический словарь / Глав. ред. П. И. Кудрявцев. – М. : Государственное издательство юридической литературы, 1956. – Т. 1. – С. 175–176.
3. Карпушин Г. Государственная безопасность / Г. Карпушин // Большая советская энциклопедия. – М. : Советская энциклопедия, 1972. – С. 151–153.
4. Контрразведывательный словарь / Отв. ред. В. Ф. Никитченко. – М. : ВШ КГБ при СМ СССР, 1972. – 373 с.
5. Пилипчук В. Г. Еволюція наукових поглядів стосовно поняття «державна безпека» / В. Пилипчук // Стратегічна панорама. – 2006. – № 2. – С. 17–20.
6. Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: Монографія. / Г. В. Новицький. – К. : Інтертехнологія, 2008. – 496 с.
7. Про основи національної безпеки: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
8. Зозуля О. С. Зовнішні інформаційно-психологічні впливи на Україну як загроза національній безпеці / О. С. Зозуля // Державна політика забезпечення національної безпеки України: Актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання: Матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого 2013 р.). – К. : НАДУ при Президентові України, 2013. – С. 166–169.
9. Конституція України. – К., 1996. – 80 с.
10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т., Т. 1 / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-є вид., перероб. та доп. – К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 4-е вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2010. – 1184 с.
12. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
13. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Г. Капітоненко. – К. : Либідь, 2009. – 352 с.
14. Буквич А. В. Економічна безпека країни: теоретичні підходи до аналізу / А. В. Буквич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2000. – Вип. 16: Міжнародні відносини. – С. 46–50.
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
16. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції / Т. В. Сак // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 336–340.
17. Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення: колективна монографія / [В. Г. Алькема, І. Г. Бабець, З. Б. Живко та інш.]; за заг. ред. д. е. н., проф. З. Б. Живко та д. е. н., доц. І. Г. Бабець. – Львів : Ліга-Прес, 2015. – 346 с.
18. Григорова-Беренда Л. І. Визначення сутності поняття зовнішньоекономічна безпека / Л. І. Григорова-Беренда // Конкуренентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 листопада 2010 р. – Х. : ФОРМ Павленко О. Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 23–25.
19. Шныпко А. С. Экономические войны: истоки, формы, цели, проблемы, перспективы / А. С. Шныпко. – К. : Генеза, 2007. – 376 с.

20. Дундуков М. Ю. Разведка в государственном механизме США / М. Ю. Дундуков. – М. : Кучково поле, 2008. – 448 с.

21. Національна безпека України 1994–1996 рр.: наукова доповідь НІС / Ред. кол.: О. Ф Белов та ін. – К. : НІСД, 1997. – 197 с.

* *Басс Денис Яковлевич – кандидат економічних наук, докторант Інституту законодавства Верховної Ради України.*

УДК 341.121(045)

Володимир Гавриленко *

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена дослідженню історико-правових та теоретико-правових аспектів визначення державного суверенітету як основної ознаки сучасної держави. Проаналізовано юридичний зміст прав та обов'язків держави як фактичного носія суверенних якостей.

На підставі проведеного аналізу спрогнозовано тенденції подальшого розвитку місця та ролі суверенних держав у політико-правовій інтеграції на універсальному та регіональному рівні міжнародних відносин.

Ключові слова: державний суверенітет, правосуб'єктність, держава, правові відносини, народ.

Гавриленко В. В. Теоретико-методологические аспекты определения и реализации правосубъектности государства.

Статья посвящена исследованию историко-правовых и теоретико-правовых аспектов определения государственного суверенитета как основного признака современного государства. Проанализировано юридическое содержание прав и обязанностей государства как фактического носителя суверенных качеств.

На основании проведенного анализа спрогнозированы тенденции дальнейшего развития места и роли суверенных государств в политико-правовой интеграции на универсальном и региональном уровне международных отношений.

Ключевые слова: государственный суверенитет, правосубъектность, государство, правовые отношения, народ.

Havrylenko V. V. Theoretical and methodological aspects of the definition and implementation of the personality of the State.

The article investigates the historical, legal and theoretical aspects of the legal definition of state sovereignty as the main features of a modern state. Analyzes legal content rights and obligations of the state as the actual carrier sovereign qualities.

Based on the analysis of the trends predicted further development of the place and role of sovereign states in political and legal integration of the universal and regional international relations.

Keywords: state sovereignty, historical background, the state, the legal relations, people.

Необхідним елементом теоретико-правового дослідження сутності та юридичного змісту державного суверенітету є науково-практичний розгляд змісту та особливостей реалізації суверенних прав держави як фактичного носія-розпорядника державного суверенітету як у внутрішньому, так само у зовнішньому вимірах його функціонально-інституціонального онтологізму та подальшого практично-праксіологічного прогресивного розвитку в частині трансформації відповідних форм та методів.

Водночас державний суверенітет, як вбачається, є досить складною політико-правовою конструкцією, фундаментальне пізнання змісту та особливостей реалізації якої потребує комплексного застосування широкого міждисциплінарного підходу, що